

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA SHAXSGA
YO'NALTIRILGAN TA'LIM ASOSIDA BOLALARNI UMUMIY
RIVOJLANTIRISH MASALALARI**

Nurmurodova Rayxon Ruzimurodovna

NavDPI. Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(maktabgacha ta'lim) mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya:

Maqolada Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni umumiy rivojlantirish masalalari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, harakat strategiyasi, madaniy muhit, avtoritar, demokratlashtirish, ta'lim strategiyasi, ta'lim konsepsiyasi.

Аннотация:

В статье представлена информация об общем развитии дошкольников на основе личностно-ориентированного обучения в дошкольных образовательных организациях.

Ключевые слова: личностно-ориентированное образование, стратегия действия, культурная среда, авторитаризм, демократизация, образовательная стратегия, образовательная концепция.

Abstract:

The article provides information on the general development of preschool children based on individual-oriented education in preschool educational organizations.

Key words: person-oriented education, action strategy, cultural environment, authoritarian, democratization, educational strategy, educational concept.

Mutaxassislarning ta'kidlashicha, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ijtimoiy pedagogik ishning shunday shakllarini vujudga keltirishi kerakki, bunda har bir bola o'z imkoniyalarini namoyon qila olishi uchun qulaylik yarata olishi, madaniy muhitni

to'laligicha o'zlashtirishi va o'zining barcha quvvatlarini ro'yobga chiqarishi lozim. Bugungi kunga kelib bola shaxsiga rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim yangicha mazmun bilan boyimoqda. Buning natijasida bolaning ehtiyojlari insoniy munosabatlar ob'yekti sifatida faollashmoqda. Bu o'zaro kelishuv, bir-birini tushunish, hamkorlik hamda qo'llab-quvvatlash tamoyillariga asoslanishi kerak. Shu munosabat bilan biz shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim ob'yektiv, sub'yektiv munosabatlar yig'indisini har bir insonga xos bo'lgan mustaqil qadriyatlar sifatida aniqlashga intilamiz.

Shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni umumiy rivojlantirish masalalari quyidagilarda aks etadi:

✓ maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirish orqali bolalarni umumiy rivojlantirishning nazariy asoslarini tadqiq etish va ularning umumiy xususiyatlari bilan bog'liq holda pedagogik yordam ko'rsatishning mavjud darajasi va shart-sharoitlariga tayanish;

✓ bugungi kunda shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasiga tayanilgan holda maktabgacha ta'lim-tarbiyani jarayonini tashkil etish, bu jarayonda bolalarning sub'yekt sifatida namoyon bo'lishlarini ta'minlash, ularni har tomonlama rivojlantirishga erishish, umumiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishni ustuvor maqsadga aylantirish;

✓ maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanadigan bolalar birinchi navbatda tarbiyachining pedagogik qo'llab-quvvatlashiga ehtiyoj sezishlarini hisobga olish;

✓ bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlash orqali ularni umumiy rivojlantirish jarayonining mazmunini bolaning qiziqishlari, intilishlari va ehtiyojlariga mos tarzda tanlash va amalga oshirish.

Bola shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim – tarbiyalanuvchining fikrlash va harakat strategiyasini inobatga olgan holda uning shaxsi, o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limdir.

Mashg'ulotlar jarayonida pedagogik texnologiyalar talablari asosida o'quv maqsadlariga erishiladi. Ilmiy-texnik taraqqiyot jadallashgan davrda ta'lim samaradorligi, asosan tarbiyalanuvchining o'qitish, tarbiyalash jarayonidagi o'rni, tarbiyachining unga bo'lgan munosabatiga bog'liq bo'ladi.

Shaxsiga yo'naltirilgan texnologiyalarda bola **pedagogik jarayon markaziga qo'yiladi, uning rivojlanishiga va tabiiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga**

qulay shart-sharoitlar yaratiladi. Bunda butun ta'lim tizimi, shu jumladan, o'qitish shaxsga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Shaxsga yangicha qarash quyidagilardan iborat bo'ladi:

- ✓ pedagogik jarayonda shaxs ob'yekt emas, sub'yekt hisoblanadi;
- ✓ har bir bola qobiliyat egasi, ko'pchiligi esa iste'dod egasi hisoblanadi;
- ✓ yuqori yetuk qadriyatlar (sahiylik, muhabbat, mehnatsevarlik, vijdon va boshqalar) shaxsning ustuvor xislatlari hisoblanadi.

Munosabatlarni demokratlashtirish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **bola** va tarbiyachining huquqlarini tenglashtirish;
- **bolaning** erkin tanlab olish huquqi;
- xatoga yo'l qo'yish huquqi;
- o'z nuqtai nazariga ega bo'lish huquqi;
- tarbiyachi va tarbiyalanuvchi munosabatining asosi: ta'qiqlamaslik; boshqarish emas, birgalikda boshqarish; majburlash emas, ishontirish; buyurish emas, tashkil etish; chegaralash emas, erkin tanlab olishga imkon berish.

Yangi munosabatlarning asosiy mazmuni hozirgi zamon sharoitida samarali natija bermaydigan va g'ayri insoniy hisoblanadigan majburlash pedagogikasidan voz kechishdir. Muammo bu yondashuvni mutlaqlashtirishda emas, balki uning oqilona mezonlarini aniqlashdadir. Umuman olganda tarbiya jarayonida majburlashdan voz kechish mumkin emas, ammo jazolash insonni kamsitadi, ezadi, rivojlanishini susaytiradi, unda so'zsiz itoatkorlik xususiyatlarini shakllantiradi.

Erkin o'qitish quyidagilar bilan belgilanadi:

- ishonchga asoslangan erkin talabchanlik;
- mashg'ulotga qiziqish uyg'otish, bilishga va faol ijodiy fikrlashga rag'batlantirish;
- bolalarning mustaqilligi va tashabbusiga tayanish;
- guruh orqali bilvosita usullar bilan talablarni amalga oshirishni ta'minlash.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda individual yondashuvning mohiyati shundaki, u ta'lim tizimida mashg'ulotdan tarbiyalanuvchiga emas, tarbiyalanuvchidan mashg'ulot tomonga harakatlanishni taqozo etadi. Ta'lim oluvchilarning mavjud imkoniyatlarini inobatga olib, ularni rivojlantirish, takomillashtirish va boyitishga qaratilgan bo'ladi.

Individual yondashuvning zamonaviy yangi talqini quyidagilardan iborat:

- o‘rtacha tarbiyalanuvchiga yo‘naltirishdan voz kechish;
- shaxsning yaxshi xislatlarini izlash;
- shaxs rivojlanishining individual dasturlarini tuzish.

Shaxsiy yondashishda birinchi navbatda quyidagilar zarur bo‘ladi:

- har bir ta‘lim oluvchi qiyofasida noyob shaxsni ko‘rish, uni hurmat qilish, tushunish, qabul qilish, unga ishonish. Tarbiyachida barcha ta‘lim oluvchilar iste‘dodli degan ishonch bo‘lishi kerak;
- bolaga yutuqni ma‘qullovchi, qo‘llab-quvvatlovchi, xayrixoh vaziyatlar yaratish, ya‘ni bilim olishdan qoniqish va xursandchilikni olib kelishi kerak;
- bevosita majburlashga yo‘l qo‘ymaslik, qoloqlikka va boshqa kamchiliklarga urg‘u bermaslik, uning nafsoniyatiga tegmaslik;
- mashg‘ulotlar jarayonida ta‘lim oluvchiga o‘z qobiliyatlarini ro‘yobga chiqarishga imkoniyat yaratish va ko‘maklashish.

Ta‘lim-tarbiya jarayonida har bir bolani shaxs sifatida tan olish, uning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish hozirgi kunning talabi hisoblanadi. “Bolalarning shaxsga yo‘naltirilgan o‘zaro ta‘sirini ta‘minlaydigan rivojlanish muhiti mustaqillikning rivojlanishiga hissa qo‘shadi. Agar bola o‘z qiziqishlarini, ehtiyojlarini bemalol anglasa, o‘z xohish-irodasini namoyon qilsa, uning faoliyati kuchli motivatsiyaga ega bo‘ladi, u hissiy jihatdan to‘yingan va psixologik jihatdan qulaydir”.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limning markazida o‘sayotgan inson, uning o‘z imkoniyatlarini to‘la namoyon etishga intilishi, yangi tajribani qabul qilishi, turli hayotiy vaziyatlarda ongli ravishda va mas‘uliyatli qaror qabul qilishga qodirligi turadi. Shuni unutmazlik kerakki, kelajak poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta‘lim va tarbiya olishiga bog‘liq. Buning uchun har qaysi ota-ona, tarbiyachi va murabbiy har bir bola timsolida avvalo shaxsni ko‘rishi zarur. Ana shu oddiy talabdan kelib chiqqan holda, farzandlarimizni mustaqil va keng fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lgan, ongli yashaydigan komil insonlar etib voyaga yetkazish – ta‘lim-tarbiya sohasining asosiy maqsadi va vazifasi bo‘lishi lozim, deb qabul qilishimiz kerak. Bu esa ta‘lim va tarbiya ishini uyg‘un holda olib borishni talab etadi. “Tarbiyachi tomonidan qo‘llaniladigan interfaol usullar bolalarning qiziqishi

va ehtiyojlarini qondiradigan darajada tashkil etilishi maktabgacha ta'limning sifatini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi".

Maktabgacha ta'lim mazmuni va metodlari bola shaxsining shakllanishi, uning mustaqil shaxs sifatida tan olinish jarayonlari kechadigan muhitda tashkil etiladi.

Maktabgacha davr – bu bolada motivatsiya, o'z-o'zini namoyon etish, barpo qilish, nimanidir bajarish xohish-istagi, intilishi rivojlanadigan davrdir. Ushbu davrda bola shaxs sifatida rivojlanishi uchun poydevor yaratiladi.

Ta'lim strategiyasi maktabgacha ta'limning yuqori sifatini kafolatlashi kerak. Aynan maktabgacha davrda bolaning kelajakdagi barcha faoliyat turlarida va umuman hayotda muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beruvchi umuminsoniy xislatlari shakllanadi. Bularning barchasi bolaning shaxsiy faolligi orqali rasm chizish, qurish-yasash, musiqa va boshqa faoliyat turlarida rivojlanadi. Yoshi bo'yicha "kichik inson" shaxs sifatida rivojlanadigan bir qancha faoliyat turlari o'yin tariqasida olib boriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti o'zining asosiy vazifasi etib har bir bola shaxsini maksimal rivojlantirish va uning keyingi rivojlanish bosqichiga tayyorgarligini ta'minlash maqsadida muassasada ijobiy psixologik mikroklimat va sharoit yaratishni belgilaydi.

Ota-onalar va tarbiyachilardan talab qilinadigan narsa esa katta sabr, mehr va bola tarbiyasiga ilmiy asoslangan yagona yondashuvdir. To'g'ri yo'sinda olib borilgan tarbiya natijasida bola mustaqil fikr yuritishga va katta hayotga dadil qadam qo'yishga tayyor bo'ladi.

Xulosa qilganda bola shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limga asoslanib ishlayotgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan bolalar an'anaviy dastur bo'yicha tarbiyalanayotgan bolalarga nisbatan ancha qobiliyatli bo'ladilar. Chunki bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limda bolaga yaxlit shaxs sifatida qaraladi, unda tana, aql, hissiyot va ijodkorlik mujassamdir, shu bilan birga shaxsiy tarixi va ijtimoiy kelib chiqishi ham inobatga olinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017.
2. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q., Kayumova N.M., A'zamova M.N. "Maktabgacha pedagogika" Darslik "Tafakkur" –T.: 2019.
3. "6 yoshli bolalarni maktabga tayyorlash va maktabga moslashuvini

o'rganish". Metodik qo'llanma. K.Nizomova, T.: 2006.

4. "Bolangiz maktabga tayyormi?" metodik qo'llanma. T.; 2001.
5. Djurayeva.D.R. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning zamonaviy tendensiyalari T.: 2015 y. UzPFITI. Uslubiy qo'llanma.
6. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: A. Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti, T.: 1993. – 84-bet.
7. Haydarova Shahlo Narzullayevna. Mehribonlik uyi bolalarining ijtimoiy hayotga moslashuv omillari. "UZACADEMIA"SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. 30-dekabr, 2020-yil. 3-qism. 163-165.
8. Хайдарова Шахло Нарзуллаевна. Меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларини оилавий ҳаётга тайёрлашнинг педагогик асослари. «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal. VOLUME #1, ISSUE #1, 2020/XI. 149-154.
9. Haydarova Shaxlo Narzullaevna, (2021). Pedagogical Approach To The Preparation The Children Of The Orphanage For Family Life. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 3(02), 23-27.
10. Хайдарова Ш.Н. ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ПОДГОТОВКЕ ВОСПИТАННИКОВ ДЕТСКОГО ДОМА К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ. Colloquium-journal №8 (95), 2021. Czesc 2. (Warszawa, Polska).

